

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Сучасним фактором впливу на економіку України є боргова залежність держави, яка дестабілізує практично всі її сфери розвитку. Наслідком неефективної політики державних запозичень, яка полягає в їх надмірності та нерациональному використанні, є обмеження можливостей і темпів соціально-економічного розвитку України. Значне боргове навантаження держави призводить до депресивного впливу на економічний розвиток, зниження інвестиційної привабливості, втрату довіри кредиторів та обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування. У зв'язку з обмеженими джерелами покриття, високою вартістю позикових ресурсів для України боргова залежність є серйозною економічною проблемою. Проблематика формування та обслуговування державного боргу є особливо важливою з огляду на економічні труднощі, які впродовж останнього періоду виявляються в Україні.

Державний борг являє собою сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями, тощо). Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі [1].

Власне *державний борг* виникає внаслідок фінансових запозичень держави, договорів і угод про надання кредитів та позик, пролонгації та реструктуризації боргових зобов'язань минулих років.

Динаміку державного боргу розглянемо у таблиці 1.

Динаміка державного боргу України у 2013-2018 рр. (млн. грн.)

Рік	Загальний державний борг України
на 31.12.2013	584 114,1
на 31.12.2014	1 100 564,0
на 31.12.2015	1 572 180,2
на 31.12.2016	1 929 758,7
на 31.12.2017	2 141 674,4
на 31.12.2018	2 168 627,1

Джерело: [1]

Проаналізувавши дані наведені у табл. 1, можна зробити висновки, що з кожним роком державний борг зростає. Особливе збільшення боргу можна прослідкувати у 2014 році, це обумовлено тим, що виробництво скоротилося, в наслідок чого знизилася дохідна частина бюджету, а його витрати навпаки зросли, такі дії влади були пов'язані з політичною ситуацією в країні. Незважаючи на те, що темпи росту державного боргу з 2017 року скоротились, все одно його величина збільшується і станом на 2018 р. становить 2168627,1 млн. грн.

Необхідно зазначити, що державний борг та його розміри, як і будь – який інший економічний процес, прямо чи опосередковано впливає на процеси у всіх сферах життєдіяльності держави. Тому, варто розглянути, які ж наслідки несе за собою зростання державного боргу.

Наявність державного боргу потребує здійснення щорічних відсоткових платежів, які фінансуються за рахунок доходів бюджету, зазвичай, податкових надходжень. Відповідно, у довгостроковому періоді зростання боргу порушує збалансованість бюджету і провокує бюджетний дефіцит із його негативними економічними, соціальними і фінансовими наслідками. небезпека великих боргових виплат полягає у тому, що за їх здійснення звужуються джерела внутрішнього інвестування і зменшуються можливості для підтримання внутрішнього споживання, а це врешті-решт може призвести до боргової кризи держав [2, с.133].

За стрімкого зростання видатків, пов'язаних із обслуговуванням заборгованості, держава змушена компенсувати їх або за рахунок скорочення інших видатків, що, як правило, підвищує соціальну напруженість в суспільстві та загострює економічні проблеми або збільшувати свої доходи. Збільшення доходів бюджету можна досягнути за рахунок встановлення нових податків та інших обов'язкових платежів чи підвищення чинних податкових ставок. Найімовірніше, посилення податкового тягара підірве стимули до економічної активності й сприятиме розширенню тіньового сектору економіки.

Довгостроковим економічним наслідком функціонування накопичувальної системи боргоутворення виступає загальне суттєве звуження інвестиційних можливостей економіки, а міжнародний досвід свідчить, що наявність надмірного зовнішнього державного боргу гальмує економічне зростання. Він унеможливує проведення економічної політики, яка б враховувала національні інтереси, виснажує бюджет та економіку держави здійсненням значних виплат іноземним кредиторам [3, с. 60].

Кінцевим соціальним підсумком системи перерозподілу доходів через інструменти державного боргу є те, що життя сучасного покоління покращиться, але тягар наслідків поточного бюджетного дефіциту ляже в основному "на плечі майбутніх поколінь" — вони будуть народжені громадянами країни з меншими потенційними можливостями нагромадження капіталу і великим державним боргом.

Таким чином, державний борг, його розміри, методи розміщення і погашення прямо чи опосередковано впливають майже на всі процеси економічного життя держави: економічне зростання і розподіл доходів, бюджетний дефіцит і розмір грошової маси в обігу (що тісно пов'язано з темпами інфляції), звуження чи розширення сукупного попиту і пропозиції, рівень споживання і нагромадження, баланс поточних зовнішніх рахунків, міжнародну платоспроможність та кредитний рейтинг держави. Тому держава не повинна категорично відмовлятися від залучення державного боргу як макроекономічного інструменту у процес реформ. Однак при його

використанні доцільно пам'ятати, що, як будь-який економічний інструмент, державний борг може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на економіку.

Отже, можна зробити висновок, що запозичення, отримані Україною за останні роки від іноземних інвесторів, були більшою мірою спрямовані на фінансову стабілізацію країни в певний час, а не на розвиток економіки загалом. Метою боргової політики України на найближчий час повинно стати залучення фінансових ресурсів для реалізації програм, пов'язаних з розвитком з країни. Проаналізувавши динаміку заборгованості нашої держави, слід зазначити, що це досить гостра проблема, яка провокує нестабільність, як державних фінансів України, так і нестабільне становище у всіх сферах держави. Тому, якнайшвидше вирішення проблем зовнішньої заборгованості України сприятиме розбудові держави та покращенню її фінансового стану.

Список використаних джерел

1. Державний борг України. Мінфін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/>
2. Доліновська О.Я. Економічна природа та сутність державного боргу / О.Я. Доліновська // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. – 2010. – № 26. – С. 130-134.
3. Терещенко В.Л. Проблема управління державним боргом України / В. Л. Терещенко // Економіка і регіон. – 2011. – №4. – С. 59-62.
4. Грінченко А.Ю. Зростання державного боргу та зовнішніх запозичень – шлях до падіння рівня економічної безпеки в Україні. Економічна теорія та історія економічної думки. Чернівці. 2018.
5. Брежнева-Єрмоленко О. В., Волько О. В., Дахлалла А. М., Зовнішній державний борг України: формування, управління та обслуговування. Кам'янське. 2018.